ALATAR

KEVÉLALBUM

E 12638

AJATAK

IV

KEVADALBUM.

ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu
AR
SP, 6565

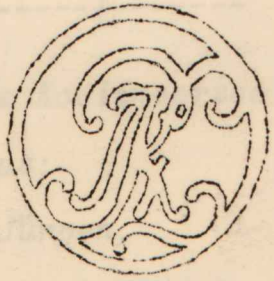

Riigiraamatukogust äleantud

VI. MCMXXV.

S I S U:

Fantaasia. Katkend kompositsioonist.....lhk. 5.

Unistus kevadest.....-"- 9.

Kitsekarjus.....-"- 12.

Mälestused.....-"- 16.

Eksind.....-"- 19.

Hull ja kevad.....-"- 27.

Elli.....-"- 28.

Illustratsioonid H.Reinolt, A.Zahnilt, A.Namsin- gilt ja F. Veltmannilt.

Väljaandja: Paide Koolinoorsoo Liit.

Toimetus:

A.Jürgen,

O.Läänson, R.Viidebaum, V.Kocher, H.Tepp

ja O.Kõkk.

FANTASIA.

Kaos.

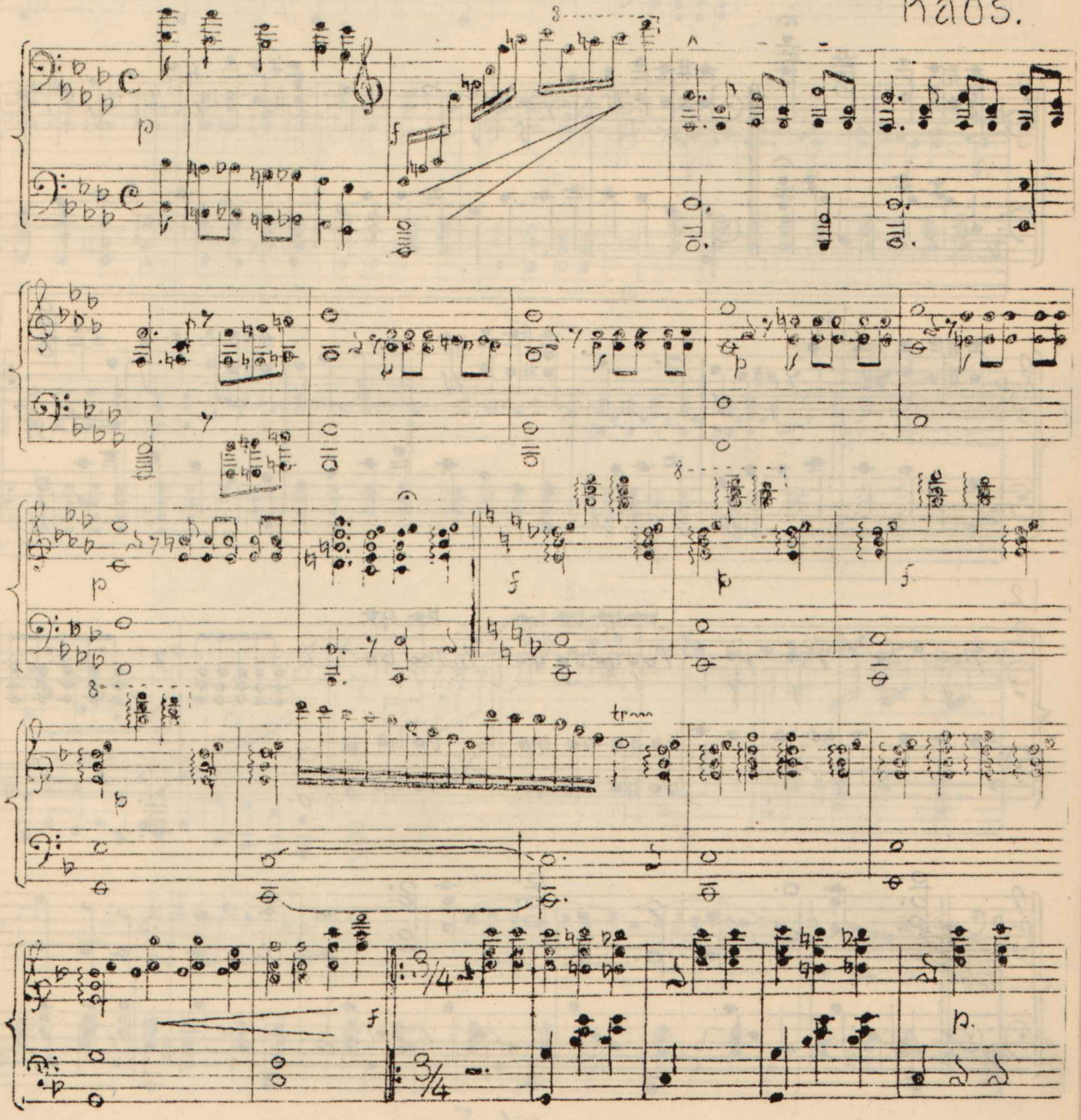

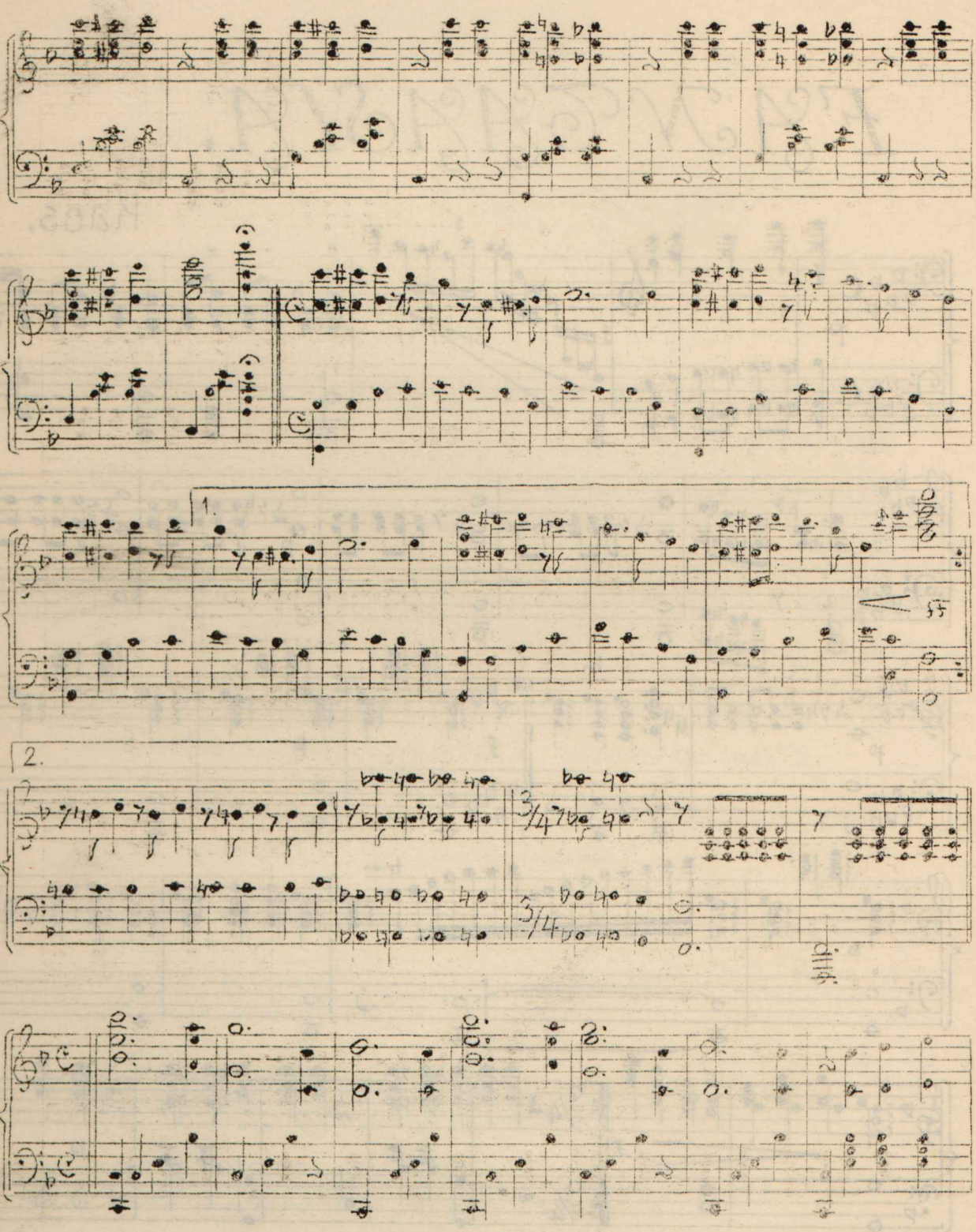
1.
2.

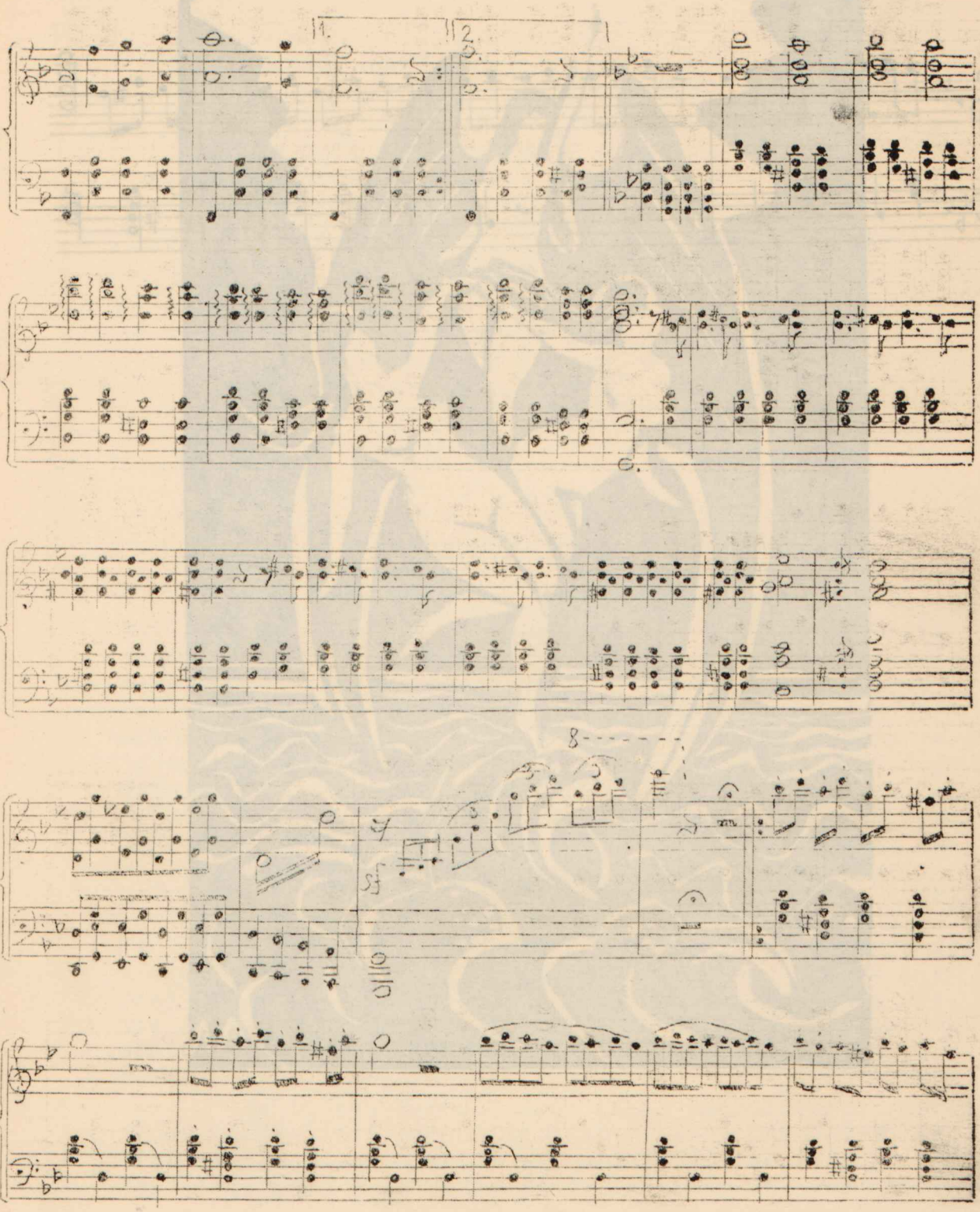
1.
2.
8

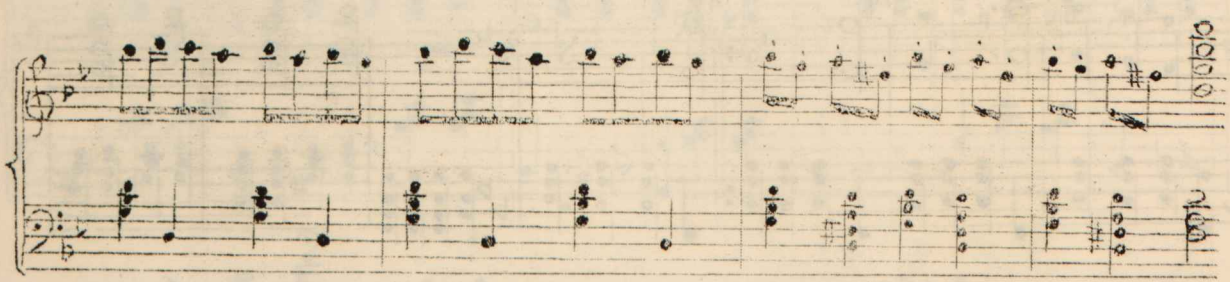

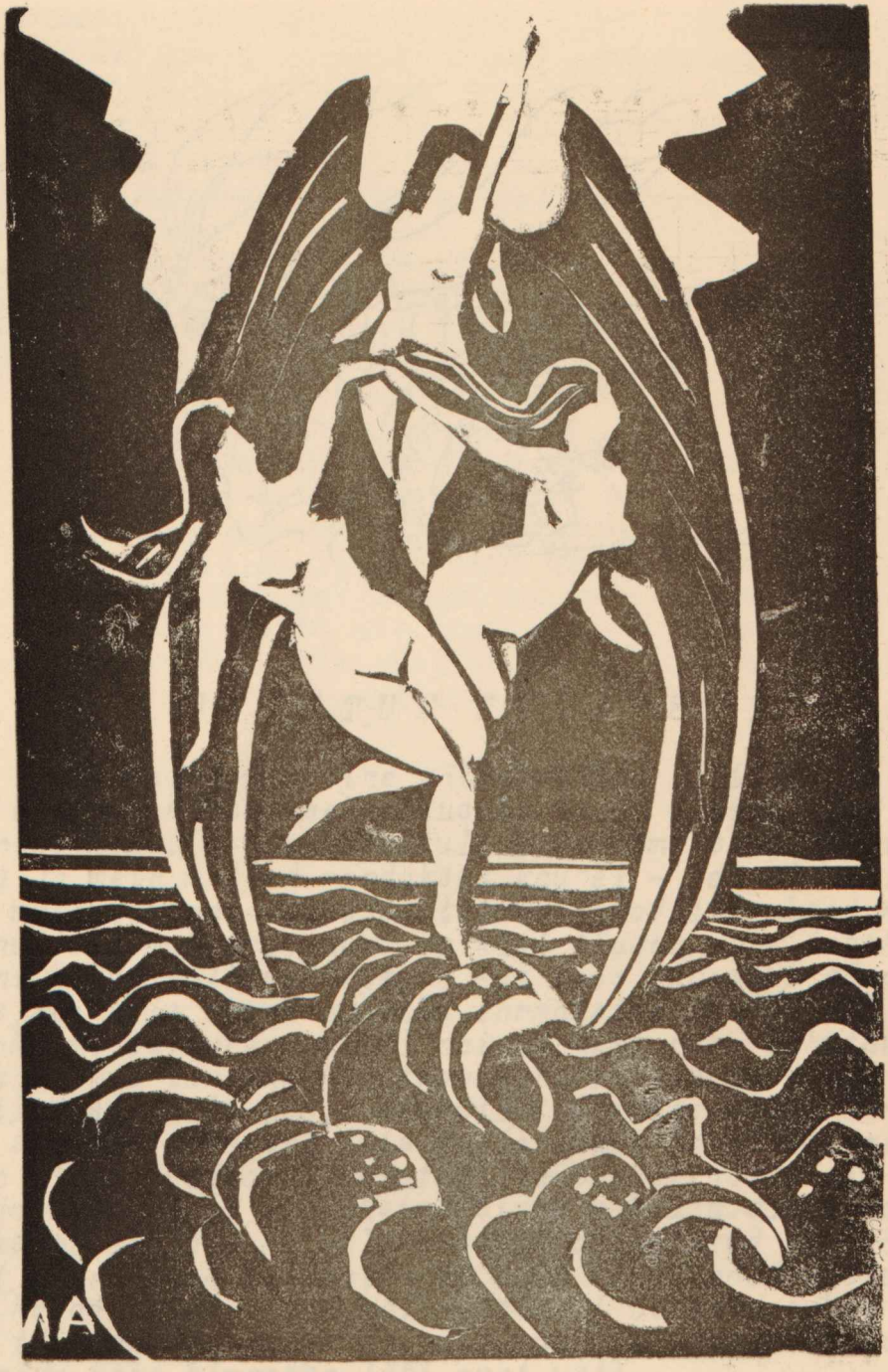
MA

U U I S T U S K E V A D E S T.

Tantsiks kevadine päikespaiste läbi toa, ja kutsuks õue vaatama, missuguseks ilusaks ta on ehtind ilma meie noorte, jääks. Oi kui kärsitult istuksime siis tundide aja. toas ja meie mõtted rändaksid kaugel - kaugel sellest, mis meie lähemas ümbruses toimib. Jalad liiguksid nagu rännul üle muheneva muru ja käsi tõuseb nagu tahaks ta kinni püüda hälbivat õit. Ja kui siis vabastav sõna öeldaks, kui siis uksed avataks, tormaksime tungil välja, tekitaksime tuliveena ustel paisud, kust nagu vahutavat vett hakkaks õue tungima häratsevat noort elu, kevadele „tereütlemast" Igalt poolt naeratuksid meile vastu ääretumad sinised avarused täis sooja tuult ja päikespaistet, ning ülevel päikohal paistaks taevas et jalge all nii põhjatu süvav, et kardaksime sinna kukkuda. Ja viimaks aiu näeksime, et jalgade all õitsesid alandlikud lilled, kellest mõned juba tallasime, et meid tervitades vastu võttis kevadlindude koor, kelle esimesi viise meie ei märkanud tähelegi panna. - Nii palju uut ja värsket tulvaks korraga meie hingesse läbi avat uste.

Iga tuleks korraga meie sekka naerustsärav noorusrõõm, kevadlillist pärg pääs, haaraks meid oma tuhandete kergete kätega ja hakkaks keerutama, alguses tasa ja õrnalt, siis ikka nobedamini ja tulisemini, kuni enam ei tun-

neks jalgu endal kuni pea hakkaks ringlema ja tahaksid pealada, järele mõtelda, kas see hea on, tantsida niikaua ago ometi ei saaks, sest kui kergete käsiga rõõm meid ka ei keerutaks, ometi hoiaks ta meid nii kõvasti kinni et kõik tahtejõudu tarvis koondada, enne vabastumist kõit-taagudest.

Ja siis tunneksime jällegi, et kõik on ainult lühikejaline viirastus ja pettejoovastus, et nägime und lahtiste silmega ja lasksime ennast sellest ilusast unest kaasakiskuda, kuna elu endiselt, sundija piits peos silmapilku ootas, mil meid seda valusami võiks tabada häbistava hoobiga näkku, millest verised vorbid kui teotav orjamärk kauaks jääksid palgedele õrgama. Ja siis näeksime jälle akna juures teda, kelle silmad on vaatamas põneval, põleval pilgul kaugusse nagu otsiks ta säält kedagi - midagi, mis ei tule kunagi. Ta otsiks läbi terve vaatepiiri ja tõmbuks tagasi toa õudusse vaikusse, kuid meie meeles püsiks kaua see põlev piinapilk, vangi vaade läbi raudsete trellide, mida läbisaagida mõtetu, sest et neid kuski pole, kuna nad on igalpool ja alati.

Ja selle pilgu võlutuna seisaksime kaua kaua mõttes ja näeksime eneses: "Mida igatsed sa nii väga muidu lahkemeelne laulik, et su silmad kurbusest nõretavad ja vaade hajameelselt eksib kaugusse? Kas ei leia sa, et ilm nii väga ilus, et siniavarused nii veetlevad ja taevas nii põhjatu sygav? Miks viskled ja tõmbud tagasi toa õudsesse vaikusse, kuna väljas on nii ilus?"

Utelda aga temale meie seda ei julgeks, sest siis teeks ta korraga niisuguse rahuliku igapäevase näo ja kysiks: "Kas ma siis tõesti niisuguse sentimentaalse kuu päälе haukuja näo enesele lõikasin, nagu sa praegu kirjeldad?"

Oo; sentimentaalne kuu päälе haukuja sa juba ei ol sest oskad väga valusasti hammustada.

Tunned vist enesel siin kitsa olevat ja igatsed välja vabasse õhku, kuid ei tea, kus see võiks olla.

Meie aga tunneme enesel seni siin veel kyllalt hää, ei saa sellest su kurbusest aru. Ei saa mõista, miks nii:

"kui kablun lind omm rabelemen eng"

Me vaid mõistame su laulu:

" . . . me veri kui meri
lööb laineid ja vahtu ja kihab ja kahab
ja tormi ja laintega tantsida tahab".

Niisugusena mõistame sind meie nooruskevad sinivaruste mõõtmatus laiuses, kevadtaeva põhjatuma sügavuse all, kuhu kardame kukkuda.

Ja kui meie alles nii mõtleksime, ilmuks ta ise ootamatult meie sekka, näolt kadunud viimsed nukrusjäljed ja oleks rõõmsameist, vallatum vallatumaist, ei tahaks küll uskudagi et teda üsja nägime aknal, kaugusse vaatavat ja silmade vaatepiiri läbistavat.

Oleksime imestand, yllatet, kuid yhtlasi ka meelitet, et jõudsime oma noorusjõuga tema nukruse metsa peletada ja teda oma männuga vallata. Ja kevadpäike paistaks, muru haljendaks, lilled õitseksid, kastetilgad säraksid, linnud laulaksid, meiegi hõiskaksime, naerchheliseks ja ei kuulekski, kui jälle kell heliseb, mis meid kutsub tolmuseisse hooneisse.

Kuid see on kõik alles unistus, sest kevade ei tahagi tulla. Veel katab lumi maa, taevas on täis halle pilve jalõoksed, kuldnokad on kadunud ei tea kuhu.

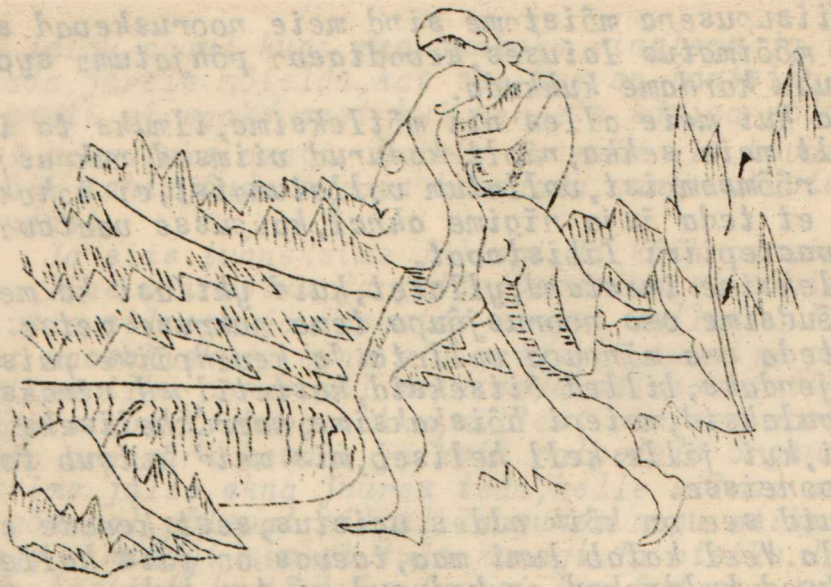

KITSEKARJUS.

L.M.

Elas kord vaene kitsekarjus. Ta hoidis kuninga kitsekarja mägestikus. Mägestik oli hää karjamaa, kuid ta oli täis lôhestikke, kus kasvasid teravad kibuvitsad. Sagedasti kukkus môni ta kariloomest lôhestiku kibuvitsadesse ja siis pidi ta päästma selle, kus juures kibuvitsad kriimustasid ta käed ja silmnäo. Ilmaski ei jätnud ta ühtki oma loomest, selle juures oli kaalul sagedasti ta elu.

Viisugune elu oli teinud karjuse raudseks ja tugevaks. Ta silmnägu oli kasvanud karvaseks, mis oli põlenud päikesest kohvipruuniks. Karedate riiete all, mis olid kitsenahkadest, tuksus hää süda. Ta armastas oma mägist karjamaad, armastas tôusva päiksesäras laulvaid linde, armastas oma karja, laotates sagedasti külmadel öödel, kui puhus mägestikus vinge põhjatuul, omad päälisriided väikestele, külmast lôdisevatele, kitsetalledele varjuks.

Kaugel, eemal lossis, elas kuningas oma ilusa tütrega. Ta tütar oli nii ilus, et linnudki lakkasid laulmast, kui ta ilmus kôndima kuninglikku rohtaeda. Aga ta süda oli nii külm, kui oli ta ilus. Ta tallas halastamatult vihmusse, kes sattusid juhtumisi ta jalgade ette.

Paljud kuningapojad olid käinud palumas kuningatari kätt, aga kôik saatis ta tühjalt tagasi.

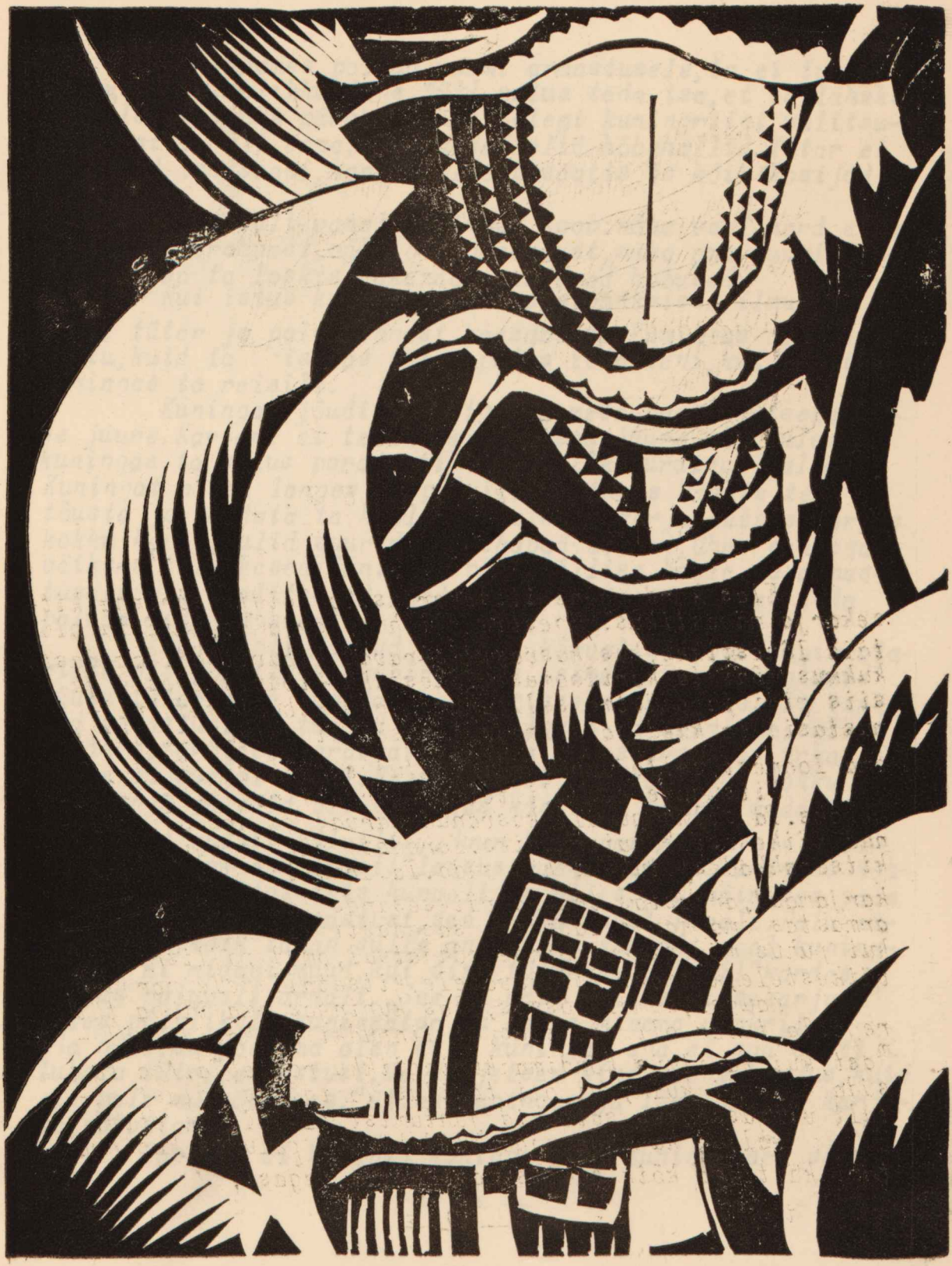

Ta südames polnud ruumi armastusele, ta ei tunnud armastuse imelikku õnne. Küll palus teda isa, et ta läheks mehele, et saaks pärandada kellelegi kuningriigi valitsuse, sest ta oli vana, ta juuksed olid hõbehallid. Tütar ei täitnud isa soovi, kangekaelselt saatis ta kõik kosijad tagasi.

Siis tuli vanal kuningal soov: näha veel kord enne surma riigirahvast, näha oma varandust, näha oma suuri kitsekarju. Ja ta laskis rakendada paremad hobused.

Kui istus kuningas oma reisivankrisse, ilmus ta juure tütar ja palus ennast kaasavõtta. Kuningas oli selle vastu, kuid ta [illegible]kas tütar palus teda seni, kui võttis kuningas ta reisile.

Kuningas jõudis reisiga ka meie vaese kitsekarjuse juure. Karjane ei teadnudki, et tema juure oli tulemas kuningas, ta sidus parajasti kitsetalle murdunud jalga. Kuningat nähes langes ta põlvili. Kuningas käskis teda tõusta ja näidata ta hoole all olevat karja. Kutsus karjus kokku karja. Tulid suured ja lihavad kitsed, ühes nendega väiksed tallekesed. Kuningas nägi, millise hoole ja armastusega oli hoolitsenud nende eest karjus ja lubas teda paluda, mida ta soovib.

Karjus oli näinud kuninga kõrval seisvat kuningatari. Ta oli, põlvitades kuninga ees, esimest korda vaatanud süütu tütarlapse tumedaisse silmisse, ning temas oli tärkinud armastus. See tulnud ühest pilgust ta silmisse; selles raudses, tormides karastatud mehes ärkas armastus, ärkas kõige vägevamal kujul. Vagu uinõos oli kutsunud kokku ta oma karja, ja nüüd oli kuningas käskinud paluda midagi.

Ta langes uuesti põlvili: „Suur kuningas, ma julgen paluda sinu tütre armastust!" lausus vaene karjus. Kuningas kohkus, kuid naeratas siis kurvalt ja ütles: „Mu võimuses pole lubada mu lapse armastust, see on ta enese päralt. Palu midagi muud, kõik tahan sulle anda, olgu see või pool kuningriiki. Ei midagi muud, kui sinu tütre armastust!" kordas karjus paluvalt, ärdalt. „See on vaid vilets kitsekarjus." ütles põlglikult kuningatar ja astus minema vankrile.

„Ja näed, mu poeg, ma olen küll kuningas aga ei saa ometi lubada tütre armastust. Ma kahjetsen sind, vaene karjus, kuid see pole mu võimuses," ütles kuningas ja läks, jättes karjuse põlvitama.

Karjane ei kuulnud kuninga vaid kuningatari sõr-

See on vaid vilets kitsekarjus!" Ta jäi uimaselt lamalamama" kaljule. Ta ei tunnud ega mõtelnud midagi, vaid kuulis, kuidas peksis rinnus ta süda, nagu ähvardaks lõhkeda. Ja siis puhkes nutma see raudne, tormidest karastatud mees. Ta nuttis nagu väikene laps, ja luuksumine kajas kaljudel õudselt ja nukralt. Kitsed astusid ligemale, et vaadata, mis juhtunud nende hää karjusega. Suurte, kaastundlikkude silmadega vaatasid nad meest, kes nuttis, ning nende talled surusid kartlikult vanade suurtesse karvusse. Ta nuttis seni, kui lõppesid tal pisarad ja jäi siis tummalt vaatama oma ette. Ta sai oma mõtlemisvõime jälle tagasi ja nüüd paistis elu olema tühine. Ei ole midagi, mille jaoks elada. Kõik minu eluõnn on jäänud kuningatari tumedaisse silmisse," mõtles ta.

Kaeblikult tungis ta kõrvu hale kitsetalle määgimine, kes oli kukkunud lõhestiku kibuvitsadesse. Ta ei pannud seda tähelegi. Ikka kaeblikumalt kostis talle-hääl viimaks märkas teda karjus. Ta südame valdas kaastundmus, kui ei saa ta ise olla õnnelik, siis tahab ta ometi vaeste loomade eest hoolitseda. Ta läks kitsetalle aitama kibuvitsadest.

Kuningatar oli oma isaga jõudnud tagasi lossi. Kadunud oli aga tema ükskõikne rahu. Ikka nägi ta põlvitavat karjust, silmis imelik, leegitsev tulukse. Ta ei tahtnud mõtelda selle häbemata karjuse päle, kes oli julgenud paluda ta armastust. Kuid ime oli temaga siiski sündinud, ta nägi ja kuulis igalpool seda imelikku tulukest, mis põles karjuse silmis ja hääles. Ta kuulis seda õõpik laksuvas lauluviisis, nägi seda vihmussi viletsas vingerduses. Isegi puud kohisesid imelikult. Ta oli veel tänagi lükanud tagasi ühe kuningapoja, kellelt oli ta palunud mõtlemisaega, nähes oma ees põlevaid karjuse silmi.

Järsku mõistis kuningatar, mis teda on valdanud. See on armastus! Armastus vaese kitsekarjuse vastu." Äkki oli selgunud see. Kõik näis paistvat uues valguses, igalt poolt naeratas igavene armastus. Ikka uuesti kerkis ta silmade ette päikesest pruuniks põlenud nägu, täis armastustuld.

Nüüd mõistis kuningatar, miks oli julgenud paluda vaene kitsekarjus tema armastust. Ta mõistis, et ka karjused oli süütunud esimene tulileek. Ning siis valmis temas otsus.

Pimedal ööl lahkus kuningatar lossist, ta läks

mägedesse. Teravad kaljud lõhkusid ta jalgu ja kibuvitsad kiskusid veriseks ta näo. Ta ei hoolinud valust. Ta käristas oma riietest tükid, mässis nad jalgade ümber ja läks edasi. Läks otsima mägedesse kitsekarjust.

Teel leidis ta linnupesa, kust oli kukkunud väeti poeg. Kuningatar kartis, et vaene linnupoeg oleks saanud kiskjate ohvriks ning tas õrkas kaastunne. Ornalt, värisevate kätega, tõstis noore linnukese pesasse. Täis õnne, et oli võinud teha häid, sammus ta edasi.

Karjus istus oma karja keskel, kui nägi tulevat tuikuvat inimest, mööda mäekülge. Ta läks talle vastu, et aidata nõrkevat. Ta kohkus, kui nägi oma ees uhket kuningatari. Kuningatari riided olid muutunud räbalaiks. Ilus nägu oli kaetud veripisaratega, mida olid teinud kibuvitsad. Tumepruunid juuksed katsid paljaid, lõhkirebitud õlgu, ning ta jalad olid katunud rakkudega. Karjus tõmbas nõrkeva kuningatari oma rinnale. Suudles ta näolt veripisarad. Kandis teda hõbeselgele hallikale, pesi ta haavad, ning kuningatar, hellalt paitades ta karedaid pruune juukseid, laskis kanda ennast karjuse hurtsikusse.

Ruttu andis karjus karja kõige ligemaloleva naabri hoolde ja kandes kuningatari oma raudseil kätel, lahkus ta mägestikust.

Kuninga kurvastus oli suur, kui leidis, et ainuke laps kadunud. Ta saatis otsijad välja. Kuid asjata. Otsijad tulid tagasi leidmata otsitavat.

Sääl, korraga ilmub karjus mägedest, kandes kätel kuningatari. Suur oli kuninga rõõm. Kuningas oli õnnelik, et tütar oli leidund armastuse, oli leidnud õnne.

Päale vana kuninga surma hakas valitsema ta väimees, endine kitsekarjus. Ta valitses õiglaselt ja õnnes, sest ta ise oli õnnelik.

Nii on muinasjutt vaesest kitsekarjusest, kes kord hoidis karja mägedes.

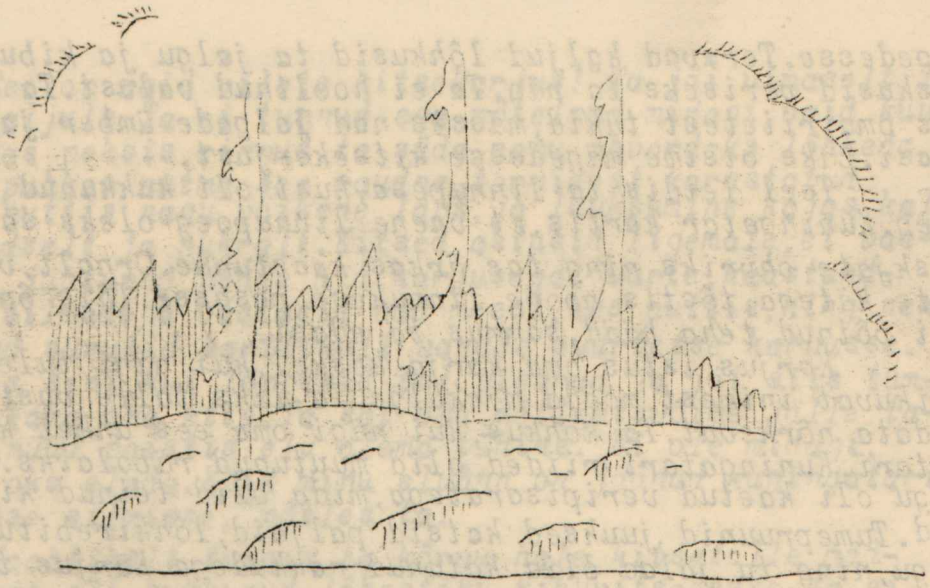

KALESTUSED.

Unenägu.

OK.

See oli mustaval ööl, kui rändasin sügavasse metsrägastikku. Mu ümber oli ainult mustav pimedus, kiega katsudes tegin omale teed. Kui ometi säält, kiirelt jooksvate hallide pilvede vahelt, vilguks ainukegi täht, siis leiaksin teed, mis viib eesmärgile. Pean minema edasi. See on mingi sund, mingi käsk, on midagi, mida ei või jätta täitmata. Tean ainult, pean minema sinikalju kuristiku järsumale nurgale ja vaatama säält pimedusse, sügavasse kuristikku.

Lähen pikka. Kuidas mu jalgade all vajub pehme sammal, kuidas kohiseb rohi! Näib, nagu tahaks nad kisendada läbilõikavalt: ära sõtku mind, ma elan!" Tunnen seda kuid olen äärmiselt" ükskõikne, külm. Mul on siht, ainuke koonduspunkt: Sinikalju.

Jalge all muutub maa kaljuseks ja kõmiseb sügavas öös. Veel mõned sammud ja olen kaljul. Sinna, sügavale kuristikku ulatuvale, kaljuservale liginen.

Laman, pää üle kaljuserva, ja vaatan sügavasse kuristikku. Pime on ööl, pole ühtki valguskiirt, isegi päeval valitseb sääl pimedus. Minul ei ole see pime. Sääl paistab põhjatu sügavus ja selles sügavuses näen liikumas varje. Halli massina liiguvad nad.

Neil pole sihti, vaid keerlevad ümber, nagu poleks iial määratud neile seisakut.
Tüdimata võin vaadelda seda mängu. Näe, sääl eraldub üks vari hallist massist. Vaatan veel pinevamalt. Ta tuleb. Vajub tagasi ja tuleb jällegi. Selgemaks ja selgemaks kujunevad ta kontuurid. Pikka ja kergelt, nagu arglikult liigub ta, pää laskunud rinnale. Nüüd näen teda selgesti.
Tumedad silmad vaatavad kartlikult ja süütult mustade kulmude alt, õrn naeratus palgil. See oled Sina, Sina. . .

K E V A D.

Sa oled tulnud, kevad. Sa oled tulnud ja toonud kaasa suurimaid igatsusi. Sa peksad mulle vastu nägu ja äratad hangedelt maetud soovid. Sunnid, peaksin tuletama meele iga silmapilk midagi, mis ometi võimatu. Miks ei lase Sa neid magada taliste külmade hangede all?- Miks tood selle tundmatu, mis äratab kõik kevadel? Palju vaeva ja piina toob see minule. Oled käristanud minu südame, mille tükid karjuvad ainult üht ja sama. Sa näed kuidas punad pakatades naeratavad üksteisele, kuidas nad rõõmust joobnuna heidavad sinu rinnale, paitades sinu palavaid põski, suudeldes sinu kullaseid juukselokke.
Mina üksi ei saa hakata kevad, kinni su meelitavast kaelast, ehk minagi tahaksin heita su rinnale ja mängida sinu tumedalt hõõguvate juukslokkega. Unustada kõik - mitte mõelda minevikku ei tulevikku, olla kordki ühes olevikuga - tunda kevadet.- Ei iial, iialgi täitu mu soovid. Asjata äratasid sa minus, kevad, need mõtted. Ma pean sind vihkama, ei saa teisiti. Mis sellest, et kõik ülistavad sind, mina aga vihkan, olen samuti inimene.
Miks ei ole inimene jäänud arenematuks, või ei kujunenud ta masinaks, et ühel või teisel teel kaotada närivad tundmused ja jääks rahulikuks, kui hõljub õhk päikeskiirte soojus ühes tundmatu ja teadmatuga, mis paneb liikvele tundliku hinge. Aga iga hetk paiskab mulle seda tundmatud südamesse, teeb kannatamatu-rahutuks mu hinge.
Vihata sind, vihata kevadet! Vihata kõiki, mida tood ühes.

Sõprus.

Soojal kevadpäeval lendas kirju-liblikate salk õielt õiele. Nad lendasid lõhnavatele, veripunastele roosidele ja imesid neilt jumalikku nektaari. Ikka edasi edasi ja edasi lendasid nad, kuni joobusid õiemeest ja tõusid üles õhku. Ohus üksteise ümber keereldes vandusid nad sõprust. Vandusid sõprust igavest, vandusid ka sõprust kuni õitsevad lilled.

Mängisid liblikad, kuni loojunes päike ja tõusis eha helendav viirg. Mängides lendlesid nad läikiva veepinna lähedal, et vaadelda veel helevalgeid kehi, hõbeselgest peeglist.

Sääl, liiga lähedale oled lennanud ja juba oled vees! Vesi on vetitanud laiad liblika tiivad - pole päästmist. Saatke mulle kõrski!" kõlab meeleheitlikult uppuva liblika hääl.

Kaugel lilleõilmetel naudivad teised, nad ei kuule sõbra meeleheitlikke hüüdeid.

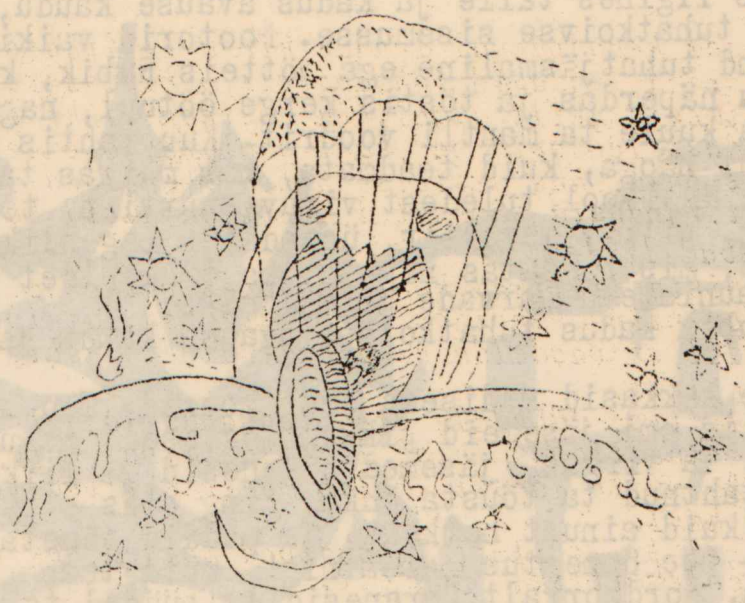

E K S I N D.

P a m f l e t t .

Kaks halleis mantleis meest seisid mõtteis. Teine neist imes piipu, mille suits vookles piibeldades ümber nende päide ning haihtus kevadõhe. Vahest kõnelesidki nad, kuid pikka, nagu oleks vastutavad nad iga lendulast sõna eest. Hallid mantlid heitsid kollases kuukumuses sinikat helki.- Neid võis arvata Jumala saadikuikski.

Rõbiku, ühe säälse unistaja nägu oli mõttèist tusaseilmeline, jume kahvatand, löug pikk ning ettepoole. Leets ulatas talle vastu rindu. Kuu oli määrind hallkollasesse kumma, kui maantee tolmu, ta punahabeme, mis oli kidur ja hädine, kui kõrbe oaasistik, ta kõhnal, pruunil näol. Ta pajatades võdises see silmad tiirusid kaaris, taoti paiskas ta juttu ükskõikset naeru ning aerutas käsiga.

Neil ees seisis hiigla ümar, tipuline keha; oli nagu tuhatkoivne merisilm, andes kuuvalgel metallise läike, rohelise, lilla. Täs podisesid moorid: kord

kõvasti, siis tasemini, taes kõvemini - nii ikka kordudes.

Leets liginес talle ja kadus avause kaudu, mis viis tolle tuhatkoivse sisemusse. Rootorid vaikisid. Ei liigutand tuhatjäsmaline ega mõtteis Rubik, kelle halle hõlmu näperdas ja tõstis kerge öötuul, nagu tahes näidata kuule ta mantli voodrit. Kuu vahtis oma pooleksraiut näoga, kuid teadmata, kas märkas ta neid lagendikul: ühelpool tuledest virav suurlinn, teisal veel kaugel, piirav metsviir, ühendades lagendikuga õhtutaevast, mis roosatas nagu oleks traageldet sinna sõba, kaunistetu harvade pilvjoomiga.

Ka Rubik kadus tuhatkoivse avause kaudu ja sulus selle.

Jälle hakkasid mõdisema sääl moorid. Too elukas liigutas siis omi jäsemeid pikke, aeglaselt nagu ärgand unest. Ta võrgus, jäsemed pikenesid ja liikusid, kui oleks tahtnud ta tõusta õhku. Ning siis - ta alt kadus maa, kuid ainult hetkeks. Ta püüdis tõusta õhku uuesti - see õnnestus pareminigi, kuid taas pidi ta maanduma ta. Kordkorralt paranesid ta püüded tagajärjed ning siis - siis tõusis ta ja tõusis. Varsti paistis ta vaid viikse täpina sügavsinises kevadtaevas ja kadus ka sinna.

Sääl tammus lagendiku ääres, linna sõrval inime, kes oli näind ja kuulnud kõiki vastjuhtunut. Ta ei arvestand toda nägemusena, et tõusti säält lagendikult ja kaoti sinisesse kuilu.

Need olid kaks maiset inimest - kaugeltki mitte igapäised. Nad uskusid, et neid oli kohustet ettejõudma olevikust, olema tõrvikuiks ja paakeks olevikule. Nad olid teind ennekuulmatuid leidusi. Koist teadis kuuvalgel lagendiku sõrval hulkuja, ehkki olid hoidnud nad kõike vakka all, kuid ta oli nende paremaid seltsimehi.

Ühel neist kahest, Rubikul, olid hiilgavad tagajärjed lennu alal: Tõusta kõrgusse, välja maakera magnetismist. Sääl võis ta seista paigal ning vaadelda pöörlevat maakera. Nad oleksid võind kuulutada iseseisvaiks planeetelanikuikski, sest keemikul Leetsil on läind korda valmistada õhku, toidu aseaineid ja muid tarbeid. Leidnud tuldvõtmatu aine, mis võimaldavad neile õhus ettekujutamata kiirusega liikumise. Ning lõpuks olid leidnud nad mehanismi, mis viis neid välja maakera magnetismpiirkonnast endi lootuste jä-

rele võisid nad sääl elada kauematki aega, kus tahtsid uurida maakera, ta kuju ning vaadelda, kuis veeres see hiiglaskera.

Pööras linna seltsimees, lagendikul hulkuja. Taasis kuu tegi tiiru ja sülgas oma poolsuust kollast kuma lagendikule.

"Kiirus suureneb, anna rohkem vett," nõudis Rubik.

Ning Leets hädaldas:

"Võimatu, see on täiesti võimatu. Aparaadid ei jõua rohkem valmistada. Vähenda kiirust! - On viimane aeg. Tagavara lõpeb.- Vähenda!"

"Pole parata, õhk on vist õre."

"Tee katset vähemalt!"

"Ei aita. Vaata plahvatusained pole õiged!"

"Sul on õigus. Tagavaraainetest tulevaist torudest on üks umistund. Kuid silmapilk on kõik korras. Soo-oh.... on märgata vahet?

"Jaa-ah" - tuli vastus Rubikult.

Nad olid kinnituhd suurile tugiistmeile, seljas samad hallid rõivad. Elektritule valgustas kuubikulise kambri nende mehanismplaneedis. Masinate tume müri ragin vast oli vähe öudnegi. Kamber kiikus kui laine , kord ühele, kord teisele poole neid raputades ning väntsutades. Nad istusid teine teises seinas. Rubik sundis toda mehanismi, Leets kustutas tolle janu ja nälja oma keemiliste segudega. Keset kambert oli kinnitet stereoskoop. Seisis see nagu kaelkirjak, kes ajand ülespidi pää. Sääl-Tääl oli muid uurimisvahendeid. Ning ümberringi mürises mehanism ja olid sääl tagavarad tooresaineid, millest saadi tarbeid endile ja mürisevale mehanismile.

Vaatand välisrõhu baromeetrit, võttis sõna Leets:

"Kilomeetraid paarkümmend veel, siis olema päral. Võime õnnestanuks lugeda katset. Siin võime uurida maakera, ning aastate kauga - seniks jatkub ju meil tarvisminevaid aineid, kui aga tootaks aparaadid neid tarbeiks.

Võime elada tääl, kus ei turne me: demokraatiat, ei bürokraatiat; materjalismi ei sotsialismi; sentimentaalsust ega reaalsust."

"Kahtlen. Vaevalt on see nii," arvas Rubik pööramata mehanismi juhtimiselt pilku.

"Sa kahtled. Soo-oh.- Kuid mitte mina. Me võime tunnistada endid jumalaiks, väeks ja võimuks. Kes suudaksid järgneda meile siia, kes...? Kuid - baromeeter näitab, et tõusta veel ainult viiesekundi teekond, Soo, olemegi kohal. Teised mootorid käima!"

"Saab!"

Rubik pani käima teised. Muutus rataste mürin, kadus öötsumine, nagu oleks jõudnud mehanismplaneet kindlale pinnale.

Siis päästsid nad valla endid toolelt ja ringutasid vajund liikmeid. Jalgus oli neil haaksaapad, sest ei tunt ju enam ühtki raskusmõju. Võisid seista ka keset kambert, masinate valmistet õhus. Ning poomiskatsed ei võind tuua sääl soovit tagajärgi.

Stereoskoobi juure asus Leets. Võttis kaabu päästmis oli paljas, künkline - alles kuklal algas kidur juukstukkade vöö. Ta vahtis, vahtis, vahtis. Uurimise lõpetanud algas ta uudiste edasiandmist kaaslasele.

"Maakera paistab ekvaatorist põhjanabani. Ta on pööranud ajakestes, kuuekümne viie kraadi võrra, mil tegime teekonna siia. Põhjanaba on sinihall ja erilase pesa taoline. Ekvaator oma kõrbeiga punatab, kollatab. Keskel riba rohelist. Suurepäraline. Huvitav!"

"Usun!"

"Nüüd tutvustan end praeguse kodumaaga." Ning ta keeraski teisale vaatetoru. Vaatas ja vahtis, kükitades stereoskoobi all hällis mantlis.

Rubik viskas pilgu talle muigega, vast sarnane võis olla ka Leetsi kirjeldet põhjanabal. Ta tellis masinate tööd ja vahetevahel silmas ta Leetsi, kes sattund ärevusse ning köhkles nagu oleks purend seljas tal täid. Siis ta kargas üles hirmunult:

"Me elu on hüdaohus. Meist libisevad mööda väikesed taevakehad. Kui võivad kohata nad meid, siis oleme pihu, oleme pörm.-

Rubik istus stereoskoobi ette. Kabuhirmus Leets liikus haaksaapais mööda kambert, nurgast nurka, seinal ja laes. Ringutas käsi, kitkus habet ning korises.

Rubikule selgus stereoskoobis nende saisukord. Ta nägi rändavaid kehi väikseid, suuremaid, suurimaid. Liikusid salkades - liikus samuti ka üksikuid. Ta nägi kauguses tähti ning ainult mönd suuremana, kui olid näind noid maakeralt. Nägi ka pea samasena maakera,

kui seda kirjeldand Leets. Kuid jälle tõmbub ta tähel. panu maakerale, sest ta on märgand, et see järjest väikseneb stereoskoobis. Ta ei kahtlend ses. Otsides põhjuseid, ta nägi, kuis üks väiksemaid taevakehi saand nende mehanismplaneedi veduriks. Ka ses ei kahtlend ta.

"Me peame taas maanduma," ta ütles. Meid veab planeet. Kas ei märgand varem sa seda?"

"Meid veab planeet?"... "Ei ma ei märgand seda varem"... "Siis tuleb maanduda meil kohe". "Kohe," kogeles ta kükitades ise stereoskoobi ette.

Rubik ei teadnud, mida teha - ta kahtles. Pidi tegema vahetuse käivais mootoreis, kuid siiski ei teind ja selle asemel vaatas ta välisrõhu baromeetrit. Ta pea laskus siis rinnale ning huulilt libises: "kadund hinged!"

Kabuhirm suurenes Leetsis. Ta siples, nagu tuli-leekel - ohkis ja ähkis, söna ei tulnud suust. Rubik vajus seina najale, kahvatand, ammuli-sui, pärani-silmi, kui enesetapja viimsel eluhetkel. Korraks pääsis valla Leetsi keelepale:

"Pane käima masinad, teised! Rubik, masinad käima! "Päästa meid Jumal ise, päästa!... Ütle siis ainult, kuhu viib too meile tundmatu sihiline planeet. Ütle, kas näeme veel paika, kust algasime oma teekonna. Rubik, palugem teda, meil pole muud pääseteed. No palugem! Tehkem katsetki."

"Too planeet viib meid palumatagi jumala juure - ole kindel - kas igaveseks, või ainult ta proovikotta." "Ära jamsi!"-

"Siis masinad käima: ainult masinad käima," karjus ähvardavalt Leets. "Näed, et hukkume muidu. Viimast korda: masinad käima!"- Siis hävitume, vajutades siia nupule."-

"Sama võin korda saata minagi. Mis sest kasu? Mis kasu on ka ses et nüüd püüame tagasi keerata tuld teele? Vaata välisrõhu baromeetrit: oleme täielises tühjuses. Kuis juhiksime siis oma mehanismplaneeti. Igal planeedil on ju oma ellips-teekond. Eks siis ka meie vedurplaneedilgi kestku too aastaid, pole häda seski, sest me ainete tagavarad hoiavad alal me elu aastakümneid.

Leets lahges minestusse, suust ajades kobrutavat vahtu.

Kaastundel vaatles teda Rubik. Siis ta vaatas kella. Teekonna algusest oli möödund juba tunde kolm-

teist. Ta tundis juba nälga. Vaadates stereoskoopi, nägi ainult virajaid tähti ja vedurplaneete, kuid ei kuskil maakera. Siis rahustas ta nälga ning lõpuks ka väsimuse.

Ajanäitaja näitas juba aastaid, mida olid veetnud mööda nad vedurplaneedil kannul. Nad olid kodunend oludes, ning piki-silmi ootasid aega, mil jõuaks rändav planeet paika, kust oli kaasakiskund neid. Nad tegid katseid uurida ümbrust. Kuid katsed jäid katseiks. Võimalus seisis vaid nende vedurplaneedi uurimises, mis oli kaugel neist kilomeetrit paar. Too oli määratu kaljurüngas; mühkline, nõguline. Sääl nõgudes nirises oja vedelat, läikivat metalli.

Kord, mil möödund juba aastaid teekonna algusest, nägid nad, kuis neile vastu rühkis arev taevakeha. Nad tegid segitsesid plaane ja arutasid, too pidi kohtama neid mõne nädali pärast.

See sündiski. Tollel kehal oli taga saba- oli sabatäht. Ta möjul muutis teekonna nende vedurplaneet. Kohtand täht kiskus ta enda sappa - eks taaski magneet - ja nad rändasid, rändasid, rändasid. Nad teadsid, et ka tollel on oma kindel siht ning päästjaks võib ol la neil ainult saatus.

Nad ei kartnud surma - tast räägiti, kui viimsest sõbrast. Tagavaraainete lõppedes ei soovind nad surra nälga, vaid otsustasid kaduda põrmuna kosmosse, tekitades plahvatuse mahanismplaneedil.

Asuti uurima praegust vedurplaneeti. Too oli kaugel neist vast kilomeetreid kümneid: Oli nagu määratu hõõguv keriskivi, oli mässit halli uttu. Ta saba koosnes kehist pea samasuguseist, milline nende endine vedurplaneetki, küll suuremaist, küll vähemaist.

Siis kord, mil olid möödund juba aastat üheksa, kümme nende rändamise algusest - nägid, kuis ajas taga neid teine sabatäht. Too ligines, ligines, ligines. Nad arvasid välja kunas pidi kohtama too teist. Ka see läks täide täpselt.

Kui saabus oodatu hetk, oli põrutus suur. Järeltulnud sabatäht oli suurem ja õgis teise. Viimase saba langes küljest - sääl ka kosmosse eksind Leets ja Rubik. Nad lähgesid eemale hiiglatähest. Löödund segaduse töttu ei tunnistand ta enam nöid omiks ning nöid langesid sirgjooneliselt, teadmata kuhu hing miks sirgjooneliselt, ~~tea~~

See söit oli vältand juba kaua, kaua. Endiselt

HR

ükskõiksed olid Leets ja Rubik, elades päevast päeva, mida näitas ajamõõtja. Kuid kohati teelgi uurisid nad, kas vast ei märkaks planeeti, millelt eksind kosmosse

Tuli päev, tuli tund, mil märkasid maakera taolise planeedi. Nad pidid liuglema veel ajamõõtja paivi, et jõuda lähemale talle.

Jõudis päev, kui näitas kindlasti stereoskoop, et nad maakera ligiduses. Mõned kaasrändajad hõõgusid juba ta õhkkonnas - muist liuglestast mööda.

Idioodina rõõmustas Leets ning taas pajatas ta s nu.

"Masinad käima!"-

Kas pole õige, et inime peab surema sääl, kus sü dinud ta. Kas pole ootamatus. Eks kirjutand me surmaga lepingu, kus tingisime talt enesetapmise õiguse. Mis, eks olnud nii? Nüüd tunnistame tolle maksvusetuks

"Nüüd masinad käima, käima masinad!" "Ainult see võib meid päästa," andis Rubik kaalut vastuse.

Nad kinnitusid istmeisse, sest maakera piirkonnas tuli arvestada viimase külgetõmbejõuga ning kostus ki masinate mürin.

Oli talikuu õhtu, külm, vaikne. Linnas virasid tuled, taevas tähed, polhud kuud. Sääl nähti, kuis algas tähesadu. Inimesed ruttasid tänavaile. Tähti sadas, sadas, sadas. Maha ei langend ühtki, kõik enne kustusid, kadusid. Ning nähti langevat musta tähte. Too ei kustund, ega kadund vaid vajus ja vajus ning vajus linna taga lagendikule.

Jooksti linnast tallates jalge alla komistajaid. Paisuna tungisid nad lagendikule, langend tähe ümber, mis oli sakiline ja tipuline ning lumivalgelt helkis kuma: metalset, rohelist, lillat. Tähtil tekkis avaus, kust paisati hele valgusjuga tähevalgesse õhe. Säält tulid üksteise järele kaks meest halles mantleis, käes hallid kaabud. Üks neist väike ja kõhetu, hiilgava lagipäega, pääluusse vajund silmega ja rindu ulatava punahabemega. Teine, suurimaid mehi, syurte kähara te mustade juuksiga, kuukollase näoga.

Inimhulgast lobises üks eit: jumala saadikud, ning inimhulk paljastas päid, põlvitas ja sosistas:

jumala saadikud. Seda pääle ühe, kes näitas kõega tähelasile ja lausus: Ple õige. Need maised inimesed. Tunnistage ainult!"

Kuid inimhulk vihastas tast ja loopis teda lumega, kuni kasvas talle lumihang ning täas põlvitati.

Jumalate saadikuiks ristit mehed ei leind sõnu könelemiseks. Lumme maet inime vabanes säält, tõusis inimhulgast kokku kuhjat lumihangele ning seletas:

Tunnistage ainult! Vaadake näkku neile, te tunnete neid."

Siis usuti teda, vahiti päranisilmi tähelasi ning tehti otsus: "tunneme!" Inimhulk püstitus.

"Seltsimees!" hüüdis Rubik, ning alles nüüd kergitas inime lumihangel kübarat.

HULL JA KEVAD.

Nelgi.

Nad rôômustavad, et on lôppend tali, rôômustavad, et on kevad. Ha-ha-ha - kevad! See on siis nende unistus see on siis see, mille üle nad rôômustavad, mida ka ülistavad laulikud omis laules - see, mida näen läbi tuhmide akenruutude, mida kuulen hulguvat seinte taga, huu - uu, seda igatsevad und.

Inetu on väljavaade läbi tuhmide ruutude kevadisele maastikule. . . Kevad! Sa halastamatu, ära oled rikkund kôik! - hu - hu!

Sinine oli talvine taevas, ilus oli sädelev lumi ning vaikselt seisid puud, kaet paksult valge lumega - aga nüüd! O, kevad, mida oled sa teinud, kus on sädelev lumi, kus sinine taevas, vasta?! Hu-hu-hu!

Hu-hu osatab tuul ja peksab udust vihma vastu akanruute, painutab remmelgate puiseid soone, mis ähvardavad murduda, kuid ei murdu, ainult hoigavad raskelt, kui elust väsinud inimene komberdades pikki poriseid teid vihmasel ilmal. Hall. ent läiketu on vettind lumi, millest pistuvad üksikud künkad oma päid, musti, inetuid.

Terve väli paistab suure vaibana, mille sina oled katki-rebind, sa inetu kevad. Nüüd hirvita sa narmendavaist aukest maa haisevana, kôdunevana korjusena.

Vett, o vett, haisevat ent läbipaistmatut on täis valgunud madalamad laigud, terve maailm täis sogast vett.

Ja, kôike seda armastavad inimesed. Olete te hullud - vastake, ütelge ikka, kevad on ilus! - Hullud, jah hullud olete te!

Kuid kes olen mina, kas ei ole ma kôige suurem hull?! O, karjun kôigile, et olen hull, sest ko mina igatsen kevadet! Tule, kevad, tule mu hullu hinge, mu hulluile unistusile, too päikest ning sulata lumi, et oleks soe et oleks elu. Kuid maailm on täis sogast vett. . .

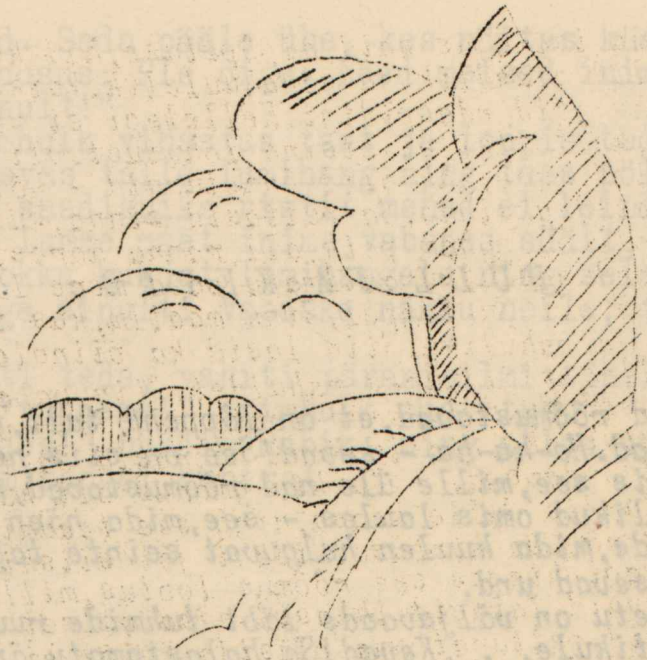

E L L I.

A. R.

Juhani Aho
„Opetaja proua".

On mõtteid ja soove, mida varjatakse, on tundeid ja igatsusi, mida eneselegi tunnistada häbenetakse, on kannatusi, mis rõhuvad, kuid millest siiski vaikides möödutakse.

Elli! Öpimeduses tahaksin vesta Sinuga vaikist juttu, lõbusana sosistada kiitust kõrvu Sulle, Sa huvitavam naine kirjanduses! - Pimeduses, sellepärast, et siis ei näeks ma Su kahvatut nägu ning neid jooni, mis kõnelevad kannatusist. Suur oled Sa, suurem Su kannatus, tõsine Su kõne, - tõsisem vaikimine.

Ju noorena erinesid Sa teistest - Sind ei rõõmustand nende rõõmud, ega lõbustand nende naljad. Hää sõbra leidsid Sigrid Hammaris, kes vaadetelt vähe teistsugusem.

Oma isamajas said algõpetuse, hää kasvatuse. Perekonnas olid alandlik ja sõnakuulelik. Vaikseks ja tagasihoidlikuks jäid edaspidigi. Kellelegi ei usaldand Sa omi saladusi, kelleltki ei otsind lohutust. Oli Sul kurbus, vaevas Sind mure, ehk olid õnnetunnid - kõik matsid endasse, maitsesid yksinda. Sa ruttasid sinna, kus valitses vaikus. See oli Su pyham paik, all ranna ääres, lahutet kodukõuest, yhenduses ulgumaailmaga vaid mere läbi.

See oli Su tempel, Sinu maailm, kus tundsid enese kaitsdud ja rahuliku. Siin lasid ka piinata end yksildusest, olles sääljuures rahuldet. Siin vabanesid suuremad kaebused, Su valusamad igatsused. Siin valmisid tuleviku unistusedki. Pea igakord pöörasid Sa tagasi vabana, kergendet sydamega. - Vaikiv ymbrus oli kuulnud Su kaebeid, ta tundis Sulle kaasa, ning see teadmine viis Sinult siis rõhuva kurbuse. Midagi jäi siiski endiseks. Pysis ikkagi hinges see rõõmus lootus, millega vaatlesid Sa vahutavaid laineid ihkasid näha valget purjukat, milles lootsid peituvat oma päästja, kuigi ei teadnud, kes ta on või millal ta tuleb.

Ning siis tuli tema. . .Tema, Sinu noorpõlve sõber, Sinu varajane armastus, Su praegunegi unistus. Põksuval sydamel ning õhetavail palgeil tõttasid Sa oma randa, et jagada õnnetunnet metsaga, merega. -

Kuus aastat oli möödunud päevast, mil viimaks nägid teda. Ning viis neist aastaist elasid Sa selle kohmaka ja arenematu mehe kõrval, selle jämeda ja tyseda karu kõrval, kes oma labasustega tegi häbi endale kui ka Sinule. Need viis aastat olid igavik!

Sa vihkasid teda, õpetajat, kuid abiellusid temaga siiski vanemate soovil. Vihkasid teda, ent kunagi ei öelnud Sa talle seda, vaid vaikides võtsid vastu ta hellused. Vihkasid, ent pyydsid olla talle siiski hää ja truu abikaas. Ausalt täitsid oma kohustused, kindlalt elustasid kavatsused. Ning nii need viis aastat - alati ainult teisele mõeldes, teisest unistades, temale elades.

Nyyd, mil ta jällegi ilmund, olid, mõistagi, õnnelik, algasid uut elu. Osavasti varjasid aga oma tundeid, kõrvaldades seega ähvardava kahtluse. Kuid sõprus teie vahel kujunes aegjooksul kindlamaks. Selgusid vastaspoolte vaated, mõtted ja tunded. Olid õnnelik, unustet kõik, mis kogund rasket hingele kuue aasta jooksul. Sa ei nõudnud midagi, kuigi teadsid, et leiad vastuarmastust. Sind rahuldas seegi teadmine, et keegi oli olemas, keda võisid saa-

da oma ideaaliks. Oma tundeid uurides leidsid sääl ainult hellust ja osavõttu. See oli soe, sõbralik sõprustunne. See polnud kergemeelne tunnetevool, mis peagi haihtub, see oli vaid sygav, tõsine armastus, kuigi Sa ise pidasid seda sõpruseks.

Märkamata kiirelt möödusid nyyd päevad. Nii palju oli teil rääkida yksteisele, palju oli ka yhiseid mälestusi. Kui palju soojust ja päikespaistet neil ilusail suvipäivil! Kuna õpetaja sageli oli sunnit kodust eemal olema, siis olite ainult kahekesi ning vabalt ja lõbusalt veetsite päevad. Näis kui kestaks teie õnn igavesti.

Aegajalt kasvas su põlgus õpetaja vastu veel suuremaks. Nyyd ei mõistnud Sa enam Sigrid Hammari, kes lahkund mehest, teguviisi hukka. Oleksid Sinagi lahkunud omast mehest, kui ainult oleksid leidnud tõsise sõbra, et tema seltsis sammuda eluteel. Oma meeleteravusega leidsid Sa et tema, Olavi, Sulle sarnaseks sõbraks olla ei suuda, selleks tundsid teda kyllalt hästi. Ning teist sõpra, kel samu väärtusi, oli leida võimata. Seepärast pole ime, et ju nyyd aimasid lahkumise tulekut. Ta tuligi. Akki ja ootamatalt tuli lähe, ning ruttu ja kergesti näis Olavi möödu-vat lahkumispiinast.

Ta läks. Veel lehvitas kybarat ning hääbus peagi kaugusse. Ja Sina? Mis jäi siis Sinule yle? Sul valida vaid kaks teed: yhelpool hukkumine järves, kus kõik ununeb, teispool igav hall elu, jällegi samas suunas, õpetajaga käsikäes. Ja omet - Sa valisid viimase.

Suur oled Sa, et võtsid kanda selle elu raskused. Julgelt astusid võitlusse iseendaga ning võitsid. Sul oli kohustusi, oli vandeid ja tõotusi, mille murdmine Sulle vast õnneks oleks olnud, kuid vahvalt võitsid Sa enese ja jäid kindlaks. Olgugi pettumus suur, olgugi hinges torm ja võitlus, Sa kannatad vaikides ning elad vaid selleks, et õnnestada teisi.

Au Sulle. -

TALLINNA KESKRAAMATUKOGU ARHIIV-RAAMATUKOGU

Paljundusbüroo "GRAAFIKA" tr. Paides, 1925.

Ar 925 P
Ajatar